

POVODOM STANDARDIZACIJE CRNOGORSKOG JEZIKA

Adnan Čirgić

This is a review of comments on the Montenegrin language standard most frequently pronounced in media within the period since the founding of the Council for the Standardization of the Montenegrin Language until the founding of the Institute for the Montenegrin Language and Literature. At that time, especially in the Montenegrin press, there were many articles on the problem of language. We mostly analyzed only the negative reviews of that process.

Za svega tri godine od usvajanja Ustava Crne Gore jedno od ključnih pitanja crnogorskoga državnog identiteta ima izgleda da bude riješeno – pitanje crnogorskoga jezika. Prvi korak – ozvaničenje crnogorskoga jezika kao službenog – bio je samo inicijativa za dalji rad na promociji toga jezika. Trebalo je izraditi normativno-kodifikatorske priručnike i zvanično ih usvojiti, kako bi crnogorski jezik stekao ravnopravan status u porodici slovenskih standardnih jezika. Osnivanje Studijskoga programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti u onom vidu u kojem do danas postoji pokazalo se kao višestruko promašen projekat. Taj je studijski program danas jedan od najjačih bastiona protivništva zvaničnoj crnogorskoj standardnojezičkoj normi, koja se na njemu čak i ne izučava jer su jezikoslovci koji onđe rade mahom potekli iz nekadašnje tradicionalističke serbo-kroatističke škole koja je karakterističnim crnogorskim jezičkim obilježjima oduzimala normativni status.

Kad je osnovan taj studijski program, bilo je realno očekivati da će se ljudi, koji su na njemu zapošljeni, založiti da se što prije pripreme udžbenici i ostala normativno-kodifikatorska djela za izvođenje nastave crnogorskoga jezika na svim nivoima. U suprotnom se valjda ne bi ni prihvatili radnih mjesta na tome studijskom programu. Njegovo osnivanje trebalo je da bude maltene istorijski čin. Ono je tako najavljeno i u medijima. Prvi put u crnogorskoj istoriji crnogorski jezik postao je ustavna kategorija, službeni jezik u Crnoj Gori, i prvi put je osnovana visokoškolska jedinica na kojoj će se taj jezik proučavati. To je svakako zasluga politike i političara. Međutim, kad su na red došli lingvisti, posao je zatajio. Javnost je mogla čuti samo visokoparne uopštene učene izjave o jeziku, najčešće s vrlo malo osvrta na suštinu crnogorske jezičke situacije.

A kad se problem standardizacije crnogorskoga jezika konkretizovao osnivanjem Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika (početkom 2008), sa zadatkom izrade pravopisa, gramatike i rječnika, postalo je jasno koliko je crnogorska lingvistika nespremno dočekala ozvaničenje crnogorskoga jezika. U standardizaciju crnogorskoga jezika većina lingvista ušla je s tradicionalističkim zabludama o crnogorskim jezičkim osobinama kao dijalektizmima koji ne mogu dobiti standardni status. Istina, lingvisti koji su verbalno podržavali crnogorski jezik nijesu govorili da je riječ o dijalektizmima srpskoga jezika, kako su to govorile njihove kolege serbisti, ali je suština negacije tih crnogorskih jezičkih osobina bila ista.

Umjesto posvećenoga rada na afirmaciji jezika, umjesto izrade udžbenika, dobar dio crnogorskih javnih radnika dao se u medijsku kampanju usmjerenu protiv samobitnosti crnogorskoga jezika. Zahtijevali su samo preimenovanje crnogorskoga jezika bez ikakvih izmjena standarda. Srpskohrvatski jezički model istican je gotovo kao neprevaziđen, a suštinski je za crnogorski jezik predlagana srpska standardnojezička ijekavska norma,

koja je danas službena u Republici Srpskoj. Sve što je karakteristično za crnogorski jezik, a nema ga u srpskom i hrvatskom jeziku, proskribovano je kao seljačko, ruralno, arhaično, dijalektalno i sl. Kompleks jezičke inferiornosti odbacivao je svaku crnogorsku karakteristiku, a za standardno je predlagano samo ono što su Srbi ili Hrvati već prihvatili kao svoju normu. Isticana je razlika između obrazovanih i neobrazovanih, pri čemu su oni što govore srpskim/srpskohrvatskim obrazovani, a oni što govore crnogorskim neobrazovani. Zbog svega toga teško je bilo očekivati da lingvisti s takvom sviješću mogu uspješno finalizovati crnogorsku jezičku standardizaciju.

U odbranu tradicionalističkih shvatanja o jeziku, često uvijenih u kakve visokoparne deklamacije s pozivom na inostrane autore čija imena čak netačno navode, zasebna standardizacija crnogorskoga jezika nerijetko se prikazuje kao proces koji će getoizirati Crnu Goru i njezinu književnost. Drugi nas neće čitati jer nas neće razumjeti – jedan je od glavnih argumenata. Kao da se jedan jezik standardizuje u skladu s razumijevanjem onih koji ga ne govore. Ni Srbi ni Hrvati ni Bošnjaci, prirodno, nijesu svoje jezike standardizovali u skladu s crnogorskim mjerama ukusa niti u skladu s tim koliko će ih Crnogorci čitati. Ni Crnogorci ne mogu postupati drukčije. A čitaće nas – i štokavci i drugi – onoliko koliko zanimljivosti budemo imali da im ponudimo.

No priča o getoizaciji crnogorske književnosti usljed samostalne jezičke standardizacije nije uslovljena samo kompleksom jezičke inferiornosti, ili makar ne kod svih autora. Još jedan bitan faktor uslovio je protivljenje određenih stručnjaka za jezik i književnost. A to je monopol u pisanju udžbenika, čitanki, gramatika, izradi planova i programa za jezik i književnost i sl., koji oni zadružno drže. U tim udžbenicima – bez obzira na to negira li se ime crnogorskoga jezika – uglavnom provijava tradicionalistička svijest o jeziku u Crnoj Gori. Tako se samo i moglo desiti da u jednom udžbeniku za osnovnu školu piše da je npr. oblik

„đe“ nepravilan, iako je taj oblik i u prvome i drugom izdanju pravopisa proglašen standardnojezičkim.

Bogata literatura o crnogorskome jeziku i crnogorskim govorima, objavljuvana u posljednjih sto godina i u crnogorskim i srpskim naučnim i kulturnim institucijama, gotovo je u potpunosti izostala iz rasprava o crnogorskome jeziku. Naša tipična inferiornost se prije poziva na strane autore koji često i ne znaju đe je Crna Gora, a kamoli da što znaju o jeziku u njoj, nego što koriste rezultate istraživanja autora koji su godinama ili decenijama izučavali jezik u Crnoj Gori.

U ovome trenutku čini mi se da postoji samo jedan način da se savlada kriza u crnogorskome jezikoslovlju. To je da se ne pridaje previše značaja niti troši suviše energije na jezički tradicionalizam koji utočište ima u Studijskome programu za crnogorski jezik. I da se umjesto toga počnu organizovati seminare za nastavnike osnovnih i srednjih škola koji su jedna od najvažnijih karika u primjeni crnogorskoga jezika. Na tim seminarima nastavnici će moći da shvate da su svi stavovi o standardizaciji crnogorskoga jezika kao arhaizaciji jezika u Crnoj Gori zapravo samo smišljena obmana u cilju odbijanja toga standarda. Tada će priča protivnika crnogorskoga jezika konačno postati apsolutno uzaludna, a protivnici će se vjerovatno naći pred izborom – da se vrate u tabor srpskoga jezikoslovlja iz kojega su izašli ili da prihvate crnogorski jezik kao realnost.

Kako ni Savjet za standardizaciju crnogorskoga jezika, zbog protivljenja tradicionalista u njemu, nije mogao obaviti povjereni mu posao, oformljena je Ekspertska komisija u okviru koje su, uz saradnju domaćih i stranih stručnjaka, finalizovani i pravopis i gramatika crnogorskoga jezika. Poslije njihova zvaničnog usvajanja Vlada Crne Gore je 29. jula 2010. godine osnovala i Institut za crnogorski jezik i književnost, koji tek treba da započne svoj rad na izučavanju crnogorskoga jezika i književnosti. Usvajanjem pravopisa i gramatike nijesu završeni svi

poslovi iz crnogorskoga jezikoslovlja, kako se to neupućenima nekad čini. Pa čak ni usvojena zvanična norma ne može ostati okamenjena. Norme se mijenjaju i doraduju, prilagođavaju aktuelnoj jezičkoj stvarnosti. Nadati se da će crnogorski lingvisti svojim budućim radom početi doprinositi montenegristici, te da će se stvoriti kadrovi koji će uzorno izučavati crnogorski jezik. To se nažalost još uvijek ne može očekivati od postojećega Studijskoga programa za crnogorski jezik.

Ovaj rad predstavlja upravo osvrt na ono što se zbivalo od osnivanja Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika do osnivanja Instituta za crnogorski jezik i književnost. U periodu koji je naznačen u crnogorskoj štampi pisalo se uveliko o problemima jezika. Ovaj je rad upravo osvrt na te novinske napise koji su se odnosili na proces standardizacije crnogorskoga jezika. Analizirali smo uglavnom samo negativne osvrte na taj proces.

* * *

Punih četrdeset godina grupa crnogorskih intelektualaca, u prvome redu Vojislav P. Nikčević, zalagala se za priznanje crnogorskoga jezika. Ta je borba vođena vaninstitucionalno sve do 90-ih godina XX vijeka, kad je došlo do osnivanja Crnogorskoga PEN centra, Matice crnogorske, Crnogorskoga društva nezavisnih književnika, Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, Instituta za crnogorski jezik i jezikoslovlje i sl. No sve su te institucije u to doba bitisale bez državne potpore. Jedino je Matica crnogorska posebnim Zakonom u martu 2008. godine proglašena „samostalnom organizacijom u oblasti kulture“, koja se finansira iz budžeta Crne Gore. U tih četrdeset godina zalaganje za crnogorski jezik pratili su orkestrirani napadi velikosrpskih lingvista, kakvi su Dragoljub Petrović, Aleksandar Mladenović, Drago Ćupić, Miloš Kovačević, Mihailo Šćepanović, a u novije doba pridružili su im se i neki crnogorski lingvisti, poput Jelice

Stojanović, Drage Bojović, Miodraga Jovanovića i drugih. Njihov je bijes posebno došao do izražaja poslije formiranja pomenutih crnogorskih institucija i objavljivanja dvotomne istorije crnogorskoga jezika¹ Vojislava P. Nikčevića te njegova pravopisa² i gramatike³. Crnogorski jezik bio je predmet izrugivanja lingvista koji su svoju naučnu karijeru podredili negaciji toga jezika. U svemu tome – kao i inače kad treba negirati crnogorsku nacionalnu samosvojnost – prednjačili su oni iz Crne Gore.

No državnim osamostaljenjem i donošenjem Ustava nezavisne države Crne Gore crnogorski jezik postao je službeni jezik u Crnoj Gori i tada je postalo jasno da su negacije uzaludne. Osnovan je i Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti na Filozofskome fakultetu u Nikšiću (paralelno sa Studijskim programom za srpski jezik), formiran Savjet za standardizaciju crnogorskoga jezika i sl. Savjet za standardizaciju crnogorskoga jezika osnovala je Vlada Crne Gore i imao je 13 članova (Branko Banjević, predsjednik; Tatjana Bečanović; Adnan Čirgić; Rajko Cerović; Rajka Glušica; Zuvdija Hodžić; Mirko Kovač; Igor Lakić; Mladen Lompar; Milenko Perović; Zorica Radulović; Milorad Stojović; Čedo Vuković). Glavni zadatak Savjeta bio je da sastavi pravopis, gramatiku i rječnik crnogorskoga jezika, kako bi se crnogorski kao službeni jezik mogao primjenjivati u školstvu, administraciji, medijima i sl. Protivnicima crnogorskoga jezika postalo je jasno da je taj jezik neminovnost. Stoga je veliki dio njih prestao osporavati *ime* jezika, a umjesto toga usredsrijedili su se na jezički *sadržaj*. Sve

---

¹ Vojislav P. Nikčević, *Crnogorski jezik*, Tom I, Matica crnogorska, Cetinje, 1993, i Vojislav P. Nikčević, *Crnogorski jezik*, Tom II, Matica crnogorska, Cetinje, 1997.

² Vojislav P. Nikčević, *Pravopis crnogorskoga jezika*, Crnogorski PEN centar, Cetinje, 1997.

³ Vojislav P. Nikčević, *Gramatika crnogorskoga jezika*, Dukljanska akademija nauka i umjetnosti, Podgorica, 2001.

što se kosilo s nekadašnjom srpskohrvatskom standardnojezičkom normom postalo je predmet neprimjerenog izrugivanja, osporavanja, obezvjeđivanja i sl. Ta je priča utočište našla i u pojedinim crnogorskim dnevnim novinama.

Savjet za standardizaciju crnogorskoga jezika pristupio je poslu zbog kojega je osnovan i na jednoj od prvih šednica usvojena su načela⁴ u skladu s kojima treba da bude izrađen crnogorski pravopis i gramatika.⁵ Radnu verziju Pravopisa crnogorskoga jezika trebalo je da izradi Adnan Čirgić, a radnu verziju Gramatike crnogorskoga jezika trebalo je zajedno da sačine Adnan Čirgić (istorijski razvoj crnogorskoga književnoga jezika i fonologija), Rajka Glušica (morfologija) i Zorica Radulović (sintaksa). No kako je tekao rad Savjeta, tako se sve više produbljavao jaz između pojedinih njegovih članova. Iako su ih ranije potpisali, Rajka Glušica i

---

⁴ Pravopisna načela sastojala su se od sljedećih sedam tačaka:

Model za crnogorsku standardnojezičku normu je zajednički, opšti (koine) jezički sloj koji pripada svim autohtonim crnogorskim građanima.

Ovim pravopisom će se u Crnoj Gori poštovati pravilo: *Piši kao što zboriš, a čitaj kako je napisano.*

Ijekavica je normativna, u skladu s crnogorskom tradicijom i savremenom upotrebom.

Opštecnogorski fonemi *ć, đ, š i ž*, nastali jekavskim jotovanjem, dio su crnogorske standardnojezičke norme. Glasovi *š i ž* imaće svoje grafeme (u azbuci i abecedi).

Kodifikovaće se standardni crnogorski četvoroakcenatski sistem sa dužinama.

Pravopisom crnogorskoga jezika neće se sprovesti jezička arhaizacija, niti se njome mogu normirati lokalizmi, dijalektizmi i provincijalizmi koji su izvan opšte savremene upotrebe u Crnoj Gori.

U svemu ostalome, osim ako drukčije ne nalaže savremena crnogorska jezička praksa, neće se odstupati od *Pravopisa srpskohrvatskoga književnoga jezika* (MS-MH, 1960), koji je do sada bio u upotrebi u Crnoj Gori.

⁵ Pravopisna načela nijesu potpisali samo Tatjana Bečanović, Igor Lakić i Zorica Radulović.

Rajko Cerović osporili su načela u skladu s kojima je izrađen Pravopis crnogorskoga jezika (glavni problem bilo je uvođenje suglasnika *ž* te status dubleta u novome crnogorskom standardu). Primicalo se vrijeme za predaju pravopisa i gramatike tadašnjem ministru prosvjete i nauke Sretenu Škuletiću. No umjesto rasprave o gramatici, Savjet je bio vraćen na početak: osporavanjem pravopisnih načela osporavan je cio pravopis, odnosno cio dotadašnji rad na standardizaciji crnogorskoga jezika. Zahtjevima da se ponište načela, koja su na početku usvojena, Rajka Glušica, Tatjana Bečanović i Rajko Cerović opstruirali su rad Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika. U tome su ih podržali i Igor Lakić i Zorica Radulović. Iako je prvi dio gramatike bio završen (dio za koji je bio zadužen Adnan Čirgić), Gramatika nije mogla biti predana na usvajanje jer ostatak za koji su bile zadužene Rajka Glušica i Zorica Radulović gotovo nije bio ni započet.⁶ Ostatak članova Savjeta podržao je usvajanje Pravopisa. Da bi se to usvajanje osporilo, grupa članova Savjeta okupljena oko Rajke Glušice i Tatjane Bečanović dovela je u pitanje izjašnjavanje tri člana Savjeta koji nijesu prisustvovali šednicama Savjeta (Mirko Kovač, Milenko Perović i Čedo Vuković), iako su oni ranije pismeno potvrdili saglasnost oko usvajanje načela na kojima je zasnovan Pravopis.

Kako bi opravdali vlastiti nerad i nepristajanje na standardizaciju crnogorskoga jezika onako kako je to na početku bilo dogovoreno, pomenuta grupa članova Savjeta raspravu je prenijela u crnogorske medije. I tako je počelo obmanjivanje crnogorske javnosti – ponajprije time da Pravopis nije podržala većina članova Savjeta, pri čemu se niko od njih nije obazirao na to što su odbacili načela koja su na početku bili potpisali.

Uvođenje suglasnika *ž* nije se moglo zaobići ako se uvode ostali produkti jekavske jotacije jer su svi oni (*ž*, *š*, *đ*, *ć*) nastali istim putem. To nema nikakve veze s niskom frekventnošću tih

---

⁶ Iako su od tada prošle dvije godine, ni do danas ni jedna ni druga autorica nijesu objavile svoju verziju Pravopisa i Gramatike crnogorskoga jezika.

glasova, na koju su se pozivali oni članovi što su osporavali standardizaciju. To može imati veze samo s njihovom fonemskom prirodom i prisutnošću na crnogorskom terenu. Sve ostalo nije moglo biti relevantno. No naučne činjenice o crnogorskome jeziku, podaci o tome jeziku koje pruža bogata jezikoslovna literatura o Crnoj Gori i sl. nijesu bili u prvome planu kad je u pitanju navedena grupa članova Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika. Nad svim tim preovladavala je tradicionalistička jezikoslovna svijest po kojoj obrazovani ljudi u Crnoj Gori govore u skladu s normom uspostavljenom Novosadskim dogovorom. A takva je svijest i bila očekivana jer je jedan dio članova te grupe upravo i potekao iz tradicionalističke serbokroatističke jezikoslovne škole.⁷ Zbog toga su primat i davali srpskohrvatskim oblicima koji su tokom višedecenijske upotrebne prakse relativno zaživjeli (u službenoj komunikaciji) u Crnoj Gori, a brojne crnogorske specifičnosti ostale su zašćenjene silnom borbom za očuvanje srpskohrvatskih oblika. O tome svjedoči i ova Glušićina izjava u jednome intervjuu u *Pobjedi*: „Pored razlika u osnovnim polazištima i stavovima ja sam iskreno očekivala da će prevladati razum i naučne činjenice nad mitom, jezička stvar-

⁷ Rajka Glušića je na primjer donedavno bila glavni afirmator stavova Branislava Ostojića o tipičnim crnogorskim ekavizmima (u okviru srpskoga jezika u Crnoj Gori!), pisala afirmativne prikaze o njegovoj knjizi kojom se u Crnoj Gori preporučuju oblici tipa *sledeći, ozleda, upotrebiti, rečnik* i sl., te i sama upotrebljavala te oblike, polemicala s Vojislavom P. Nikčevićem u nedeljniku *Monitor* (4. maj 2001, str. 2–3), učestvovala na skupu za „odbranu“ srpske ijekavice, đe je i potpisala zaključak koji je u potpunosti saglasan s načelima politike Velike Srbije: „Ijekavica kao književni standard srpskog jezika u pisanoj i govornoj komunikaciji jedini je stožer koji sabija u jednu cjelinu *rasute etničke djelove jedinstvenog srpskog jezika* (istakao A. Č.) i nepretpostavlja bilo kakvo lingvističko i kulturno-istorijsko utemeljenje separatnih književnih jezika po vjerskom ili teritorijalnom principu.“ - *Vaspitanje i obrazovanje*, časopis za pedagošku teoriju i praksu, Podgorica, 1994, str. 129.

nost i jasna jezička politika budućnosti nad prošlošću. Danas ispravljati nepravde koje su crnogorskome jeziku napravljene u 19. i 20. vijeku je kontraproduktivno. Današnji govornik crnogorskoga jezika je obrazovana osoba koja se neće lako odreći pravopisnih navika naučenih kroz višegodišnji obrazovni sistem. Neke crnogorske jezičke odlike nepovratno su nestale u vremenu i one pripadaju istoriji crnogorskog jezika, nemoguće ih je vaskrsnuti pravopisnim naređivanjem. U jeziku se ne može naređivati i silom nametati, svako takvo pravilo biće odbačeno od samih govornika... Pravopisci ne naređuju nego oslušuju i registruju jezičko stanje u tom trenutku, dakle u sinhroniji.“⁸ Mora da je Rajki Glušici i ljudima iz njezina kružoka oslabio sluh jer crnogorska javnost do danas još nije ugledala rezultate njihova „oslušivanja“. Umjesto takvih rezultata javnost je mogla videti samo patetične fraze poput onih koje su gore navedene o njihovoj neshvaćenosti i požrtvovanosti u borbi za crnogorski jezik. No od pravopisa i gramatike – ništa!

I da bi se prikrio nerad, ili bolje reći opstrukcija primjene crnogorskoga jezika u službenoj komunikaciji, javnost je konstantno obmanjivana novim dezinformacijama. Ali nikako da se kaže koje su to crnogorske jezičke osobine koje su pošle u nepovrat, a koje su to što ih treba normirati; koji je to pravopis što ne naređuje no ugada i sl. Svaki pravopis mora predstavljati sistem pravila. U suprotnom prestaje biti pravopis. Sistem pravila crnogorskoga jezika nije odgovarao navedenoj grupi članova Savjeta, pa je stoga i okarakterisan kao neprihvatljiv. A sva je ta priča imala jedan cilj – nametnuti javnosti sliku o crnogorskome pravopisu kao o kakvome neprihvatljivom ruglu kojim im se naređuje da upotrebljavaju one jezičke oblike koji su bili karakteristika govora njihovih baba i dedova, kojima je stočarstvo i zemljoradnja bila glavno zanimanje. A kad takva priča dolazi direktno od onih koji

---

⁸ Rajka Glušica, *Jezička stvarnost i jasna jezička politika*, Pobjeda, 1. septembar 2008, str. 11.

upravljaaju Studijskim programom za crnogorski jezik, vjerovatnoća da ona bude prihvaćena je velika. Jer to su ljudi koji se – po logici stvari – bave afirmacijom i izučavanjem crnogorskoga jezika. Neupućena javnost ne mora znati da nije tako.

I kad su se Milenko Perović⁹ i Mirko Kovač¹⁰ javno oglašili da ne odustaju od načela s kojima je usaglašen Pravopis, člano-

---

⁹ *Pismo Milenka A. Perovića predsjedniku Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika. Potvrđujem vlastito prihvatanje utvrđenih Načela*, Pobjeda, Kultura, 6. septembar 2008, str. II. Tu se između ostaloga kaže: „Veoma me uznemiravaju glasovi o velikim razmimoilaženjima među članovima Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika. Posebno smatram lošim što su ta razmimoilaženja postala predmetom ne uvijek dobronamjerne medijske pažnje. Smatram da će i jedno i drugo ozbiljno otežati rad Savjeta, pa ga možda čak dovesti u opasnost potpune blokade, što bi samo po sebi imalo katastrofalne posljedice i za daljnju sudbinu crnogorskog jezika. U cijeloj dosadašnjoj diskusiji o normi i sam sam, u mjeri u kojoj sam bio pitan, imao određene dileme u pogledu otvorenih pitanja crnogorskog jezičkog standarda. Razlozi istorijske i lingvističke prirode naveli su me da potpišem prijedlog Načela koje je Savjet utvrdio, a da za sebe zadržim određenu skepsu u pogledu pragmatičke prirode tih načela u konkretnom jezičkom normiranju. Kasnije se rad Savjeta odvijao tako što do mene nijesu dopirale nikakve informacije, sve dok mi se skoro nije obratila koleginica prof. dr Rajka Glušica da me obavijesti o dubljim podjelama među članovima Savjeta o nizu otvorenih i spornih pitanja. Taj razgovor je osnažio moju skepsu i uvjerenje da pragmatički razlozi moraju odnijeti pobjedu nad lingvističkim i istorijskim razlozima za određena rješenja standarda. Međutim, najnoviji razvoj događaja prisiljava me da još jednom, ovoga puta definitivno, iskušam mučninu vlastite dileme pred opasnošću da standardizacija crnogorskog jezika potone u mutnim politikantskim vodama. *Dakle, potvrđujem vlastito prihvatanje utvrđenih Načela. Takođe, slažem se s Pravopisom koji je prema tim načelima usaglašen* (istakao A. Č.), ali se ujedno zalažem za onaj pragmatički pristup otvorenim pitanjima koji neće voditi daljnjem, ali sada jezičkom razjedinjavanju Crne Gore, nego što je moguće većem sjedinjavanju.“

¹⁰ *Pismo Mirka Kovača Savjetu za standardizaciju crnogorskog jezika. Pravopisi se ipak mijenjaju i doraduju*, Pobjeda, Kultura, 1. septembar 2008, str. 10.

vi Savjeta zaduženi za opstrukciju usvajanja Pravopisa i Gramatike prešli su na drugu „argumentaciju“, ne davši javnosti čak ni dužno izvinjenje. To izvinjenje nije uslijedilo čak ni onda kad je npr. Rajka Glušica tvrdila da se odsutni članovi nijesu izjasnili koju verziju Pravopisa podržavaju¹¹ – iako su Milenko Perović (javno) i Čedo Vuković jasno istakli da podržavaju onu verziju Pravopisa koja je usaglašena s na početku usvojenim *Pravopisnim načelima*.

U crnogorskim medijima manje je mjesta bilo za objašnjenja predsjednika Savjeta Branka Banjevića. U jednom intervjuu on je ukratko objasnio situaciju u Savjetu i razliku između dvije verzije Pravopisa: „Sve smo usvojili i sve je teklo po planu, osim izrade djelova Gramatike za koje su bile zadužene Zorica Radulović i Rajka Glušica. Kasnije se ispostavilo da su one bile zauzete čitanjem prve verzije Pravopisa, koju je po nalogu

U tome pismu između ostaloga kaže se i ovo: „Kako nijesam bio u prilici pratiti hvale vrijedan posao Savjeta za standardizaciju crnogorskog jezika, niti sučeljavati mišljenja s ostalim sudionicima u raspravama oko jezika, to mi preostaje da Savjetu doturim svoje mišljenje koje ne mora uticati na konačno usvajanje Pravopisa crnogorskog jezika, ali može u nekoj arhivi ostati kao mišljenje jednog od članova Savjeta, a potom i pisca koji jezik i jezičke fine-se mnogo više doživljava nekom intuicijom ili sluhom, pa tek onda *učenjački* iliti naučno. Ali i pisci usvajaju jezička pravila, pa i kad odstupaju od njih. Uvođenje glasa *ś* i odgovarajućeg slova jeste novina koju treba prihvatiti kao specifičnost crnogorskog jezika, makar njegova leksička frekventnost bila mala, jer ona nije presudna za kodifikovanje nekog glasa. U tom smislu i glas *ź* je ravnopravan, iako je njegova leksička frekvencija neznatna. Ali u svim propisima i novinama, dok se ne ukorijene, treba ostaviti više slobode i mogućnosti izbora, a rješenje su, hrvatski rečeno, *inačice*, ili stručno *dublet*, jer potiču od istog osnovnog oblika. Prednost bih dao autohtnom obliku, primjerice: *šekira*, a može i *sjekira*. Alternativu bih dao i onim već udomaćenim oblicima: *đeca* i *djeca* itd.“

¹¹ Rajka Glušica, *Jezička stvarnost i jasna jezička politika*, Pobjeda, 1. septembar 2008, str. 11.

Savjeta izradio Adnan Čirgić. Na 12. sjednici došlo je do rasprave, nakon koje su se Rajko Cerović i Rajka Glušica pridružili onima koji nijesu prihvatili načela. (...) Ali, mi smo smatrali da crnogorski jezik ne treba silovati. Da ne treba ići tragom međuratnih i poslijeratnih lingvista koji su izbjegavali sve te oblike kako bi se ugušilo crnogorsko nacionalno biće. U jeziku su osobine naroda, veze njegove sa svijetom, i ako bismo mi odstupili od Pravopisnih načela, došli bismo u poziciju samonegacije i nepoštovanja crnogorske posebnosti. Samonegaciju ne možemo prihvatiti kao naučni stav!... Zato će dio Savjeta koji je ostao vjeran svojim ranijim odlukama poslati svoju verziju Pravopisa i ministru i Vladi, zajedno sa tekstom Pravopisnih načela i izvještajima sa svih 13 sjednica Savjeta. (...) pravopisna verzija manjine zapravo (je) prerađen Čirgićev tekst u koji su unijete grube izmjene, neusklađene s Pravopisnim načelima, te (...) će Čirgić, u slučaju da se ta verzija dostavi na uvid Savjetu za opšte obrazovanje zahtijevati poštovanje autorskih prava.¹²

Ako se moglo očekivati od Rajke Glušice da opstruira rad Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika jer ona potiče iz one jezikoslovne škole koja je od 1968. godine naovamo negirala crnogorski jezik (pa i od Tatjane Bečanović da je u tome podrži), bilo je neobično da su se sa svakim njezinim stavom apriorno slagali Rajko Cerović i Igor Lakić, bez obzira na naučne argumente kojima je lako pobijana bilo koja njena teza o crnogorskome jeziku. I Igor Lakić i Rajko Cerović, iako se crnogorskim jezikom nijesu bavili kao naučni istraživači, ipak su do tada bili poznati kao publicisti koji su afirmisali crnogorski jezik u brojnim novinskim tekstovima. No tada je postalo jasno da je ta borba podrazumijevala gotovo samo preimenovanje srpskohrvatskoga jezičkog standarda u crnogorski bez obzira na brojne prepoznatljive specifičnosti crnogorskoga jezika. Što je uslovalo takvo njihovo pona-

¹² Vladimir Vojinović, *Branko Banjević: Samonegaciju ne možemo prihvatiti kao naučni stav*, Vijesti, Kultura, 27. avgust 2008, str. 14.

šanje, nije predmet ovoga osvrta. Bez obzira na zapisnike sa sednica Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika koji potvrđuju većinsku podršku Pravopisu crnogorskoga jezika koji je ponuđen na usvajanje Ministarstvu prosvjete, Igor Lakić se pridružio hajci na one članove Savjeta koji su podržali Pravopis dezinformišući javnost o procesu usvajanja Pravopisa: „Dokument koji je Banjević uputio Ministarstvu nije dokument Savjeta, već izraz samovolje par ljudi koji su svojim ponašanjem flagrantno zloupotrijebili kapacitet i kredibilitet ovog tijela. (...) Banjević nije konsultovao tri člana Savjeta, koji nijesu prisustvovali sjednicama iz objektivnih razloga, ali su dvojica od njih pismeno dostavili svoja mišljenja koja, u suštini, podržavaju verziju Pravopisa koju su napravile doktori Rajka Glušica i Zorica Radulović. Njihova mišljenja, takođe, nijesu uzeta u obzir.“¹³

Iako je Crnu Goru ne tako davno krasila odgovornost izrečene riječi, pa i način na koji se što saopštava, u novije doba ta osobina izgleda nema nikakvu vrijednost. Samo tako se i moglo desiti da se o predloženoj Pravopisu iznose razne neistine, a da onaj koji ih iznosi ne naiđe na opštu osudu onih kojima su te neistine upućene. Da se kojim slučajem ko od većinske grupe članova Savjeta obratio sudu tražeći satisfakciju za klevetu i podmetanja, sud bi imao pune ruke posla. Takvo ponašanje bilo je u skladu s onim što je tim povodom saopštio predsjednik Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika Branko Banjević: „Nema problema koji je Crna Gora rješavala, a da to rješenje nije karikirano. Ta praksa podvala i iskrivljavanja crnogorskih napora da zaštitimo svoj identitet živi danas u dva uporišta koja obezličavaju Crnu Goru i sve njene napore (...). Jedno uporište te prakse su lingvisti koji nas nastoje odvojiti od sopstvenog jezika i bića. Drugo uporište je tuđinska vjerska organizacija na crnogorskom tlu.“¹⁴

---

¹³ *Kompromitovan rad Savjeta*, Republika, 30-31. avgust 2008, str. 7.

¹⁴ Vlatko Simunović, *Branko Banjević: Nijesmo jezik prilagođavali tuđim pravopisima*, Pobjeda, Kultura, 30. avgust 2008, str. III.

U cijelome kritizerstvu crnogorskoga jezičkog standarda nije bilo lingvističkih argumenata kojima bi se ukazalo na naučno-metodološke propuste Pravopisa. Dezinformacijama, podmetanjem, visokoparnom pričom i sl. sredstvima dezinformiše se crnogorska javnost kako bi se stvorio što veći otpor predloženoj jezičkoj normi čak i kod onih govornika koji crnogorski smatraju svojim maternjim jezikom. No to je bilo sve što je imala ponuditi petočlana grupa Savjeta koja se protivila usvajanju Pravopisa. A u tu svrhu koristili su sve – i svoje naučne i nastavne titule i katedre na kojima predaju ili na kojima su šefovali, naročito Rajka Glušica, Tatjana Bečanović i Igor Lakić. Na Studijskome programu za crnogorski jezik nije se predavao (niti se danas predaje) crnogorski jezik. Studenti onde uče iz udžbenika za srpski ili srpskohrvatski jezik. I jezički predmeti „pokriiveni su“ kadrom koji je podržao jezičke koncepcije toga dijela Savjeta. Čak je i međunarodni naučni skup *Njegoševi dani* iskorisćen u svrhu iznošenja neistinitih podataka o Pravopisu i Savjetu za standardizaciju crnogorskoga jezika, a da pritom nijesu pozvali i one što zastupaju drukčije stavove o crnogorskome jeziku. Nije pozvan čak ni autor osporavanoga Pravopisa. Javni napadi na dugo čekani Pravopis u to vrijeme konačno su osuđeni od strane nekih intelektualaca i institucija. Dukljanska akademija nauka i umjetnosti odbacila je stav da će studenti crnogorskoga jezika morati učiti iz srpskih i srpskohrvatskih udžbenika jer još uvijek ne postoje normativno-kodifikatorski priručnici za nastavu crnogorskoga jezika, kako je to saopštila za RTCG1 šefica Studijskoga programa za crnogorski jezik Rajka Glušica: „Prigovor da je jezik akademika Vojislava P. Nikčevića utemeljen na arhaizmima ne samo da nije tačan, nego je i kukavički bilo ćutati 11 godina i čekati da autor umre, pa ga onda mrtvog napadati. (...) Sad se kao stručnjaci za crnogorski jezik pojavljuju i oni koje nijesmo ni jednom videli na našim naučnim skupovima o crnogorskom jeziku, a na crnogorski jezik gledaju kao na

prazni naziv ili o njemu zборе ekavski, što automatski otkriva razlog njihove averzije prema tom jeziku. Neki članovi čudno sastavljenoga Savjeta, bez obzira na namjere, objektivno podupiru rješenje iz Ustava 1992. godine, da u Crnoj Gori u nastavi bude i dalje srpski jezik ijekavskog izgovora. (...) Začudo, žale se što će studenti crnogorskog jezika morati da uče iz udžbenika srpskog jezika, jer mi još nemamo svoje, iako se svi pomenuti i naučno verifikovani univerzitetski priručnici nalaze u biblioteci Fakulteta.¹⁵ No odmah poslije toga saopštenja oglasio se počasni predsjednik DANU Jevrem Brković, proglasivši to saopštenje falsifikatom: „Iznenaduje postupak nekog iz DANU, najvjerojatnije jednog od njena četiri potpredsjednika, Mladena Lompara, da se mogao usuditi da javnosti uputi saopštenje koje je objavila agencija MINA, a prenijela Pobjeda 1. septembra 2008. godine. Ne radi se da li je DANU za ili protiv ‘jezika akademika Vojislava Nikčevića’ jer se o tome nikada u DANU nije raspravljalo, niti je donesen bilo kakav zvanični stav. (...) Ovo podmetnuto ‘saopštenje DANU’ ima za cilj da dezavuiše one članove Savjeta, koji normalno, prihvataju crnogorski jezik, ali u svemu ne prihvataju ‘završni dokumenat Savjeta’ i koji traže da se o njemu još razgovara, da se dođe do opšteprihvaćenih stavova, da završni dokument ne bude ‘kodifikacioni hir’, ili apoteoza jednoj već davno jezički neživotnoj arhaici. Postavilo se pitanje dubleta, što samo može da pridonese osobenosti crnogorskog jezika, učini ga bogatijim, prihvatljivijim i univerzalnijim u okviru sopstvenog lingvističkog univerzuma! Kao osnivač DANU i danas njen počasni predsjednik, iritiran sam nečijom samovoljom, privatizacijom i zloupotrebom DANU kao institucije koja je dala značajan doprinos u procesu osamostaljenja Crne Gore, što je i predsjednik Đukanović istakao. Saopštenje je

---

¹⁵ *Kukavički je bilo ćutati 11 godina. DANU odbacila prigovore da je jezik akademika Vojislava Nikčevića arhaičan*, Pobjeda, Aktuelnosti, 1. septembar 2008, str. 4.

antologijski primjer falsifikata faktografije, improvizacije i nekorektnosti prema DANU i svim njenim članovima, posebno prema Odjeljenju za književnost i jezik. Činjenice su nepobitne i lako dokazive:

1. DANU se nije sastajala da raspravlja o stavovima i završnom dokumentu Savjeta za kodifikaciju crnogorskog jezika!

2. O dokumentu Savjeta nije raspravljalo niti se izjašnjavalo ni Odjeljenje za književnost i jezik!

3. Pri DANU, samo u osnivačkom aktu postoji Institut za crnogorski jezik i književnost, koji nikada nije zaživio, niti dobio bilo kakav naučni program. Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje osnovao je, kao nevladinu organizaciju, pokojni akademik Vojislav Nikčević na Cetinju. To je bio Institut u vlasništvu dr Vojislava Nikčevića i grupe njegovih prijatelja. Tim činom je onemogućeno da Institut za književnost i jezik DANU postoji i započne bilo kakvu aktivnost, tako da je praktično taj Institut prestao da postoji, jer nikada nije ni zaživio. Danas se na njega pozivati, nije ništa drugo do obmana više i javnog mnjenja i institucija nauke i kulture!

4. DANU je pomagala sve akcije, simpozijume, seminare i rasprave o crnogorskom jeziku, gdje je, na žalost, bilo isuviše i neukusnih improvizacija i ličnih promocija. Od samog utemeljenja svi su akademici DANU bili za uvođenje crnogorskog jezika kao zvaničnog, što su i danas!

Pisci, ili pisac, ovog blasfemičnog teksta, naslovljenog KUKAVIČKI JE BILO ĆUTATI 11 GODINA, povređuje i DANU i sve akademike, osim onih ili onog koji su autori ove blasfemije! Nije više bitno kakvi su stavovi Savjeta, kakav je završni dokumenat: o tome će se ubrzo izjasniti i meritorne institucije i kompetentni naučnici, ali je veoma bitno da se ovakvim tekstovima, i to u ime DANU, ustvari podmetnut DANU, ne mogu diskvalifikovati oni koji u segmentima drugačije misle, imaju nešto drugačije stavove, a kamoli se nazivati 'napadačima

mrtvog dr Vojislava Nikčevića⁶ i 'nekim članovima čudno sastavljenog Savjeta⁶, koji 'objektivno podupiru rješenja iz Ustava 1992. godine⁶, a zna se kakav je bio taj žabljački Ustav! U istom broju Pobjede, na istoj strani, takođe preuzet sa agencije MINA, nalazi se i prilično nebulozni tekst publiciste Steva Vučinića, posve nestručnog za pitanja ma kojeg jezika, pa i crnogorskog. U tom se Vučinićevom tekstu doslovno kaže: TO NIJE STANDARDIZACIJA NEGO IZDAJA.¹⁶ Pobogu, gdje se

---

¹⁶ Javnosti radi prenosimo cijelo Vučinićevo saopštenje iz *Pobjede*, na koje se Jevrem Brković poziva: „Pojedini članovi Savjeta za standardizaciju crnogorskog jezika, prilikom izrade Pravopisa, previdjeli su koji, čiji i za koga standardizuju jezik, ocijenio je danas publicista Stevo Vučinić. On je kazao da je spor između dvije strane u Savjetu za standardizaciju crnogorskog jezika u javnosti 'prepređeno predstavljen kao spor između zastupnika vulgarizacije našeg jezika i standardizacije savremenog crnogorskog izraza'. 'Tako ga predstavljaju oni koji se zalažu protiv standardizacije našeg svakidašnjeg govora u kojem koristimo tri osobena glasa i jekavsko jotovanje. Već, hoće da nam namegnu jezički standard za koji ja mislim da je primjeren samo Republici Srpskoj', rekao je Vučinić u izjavi dostavljenoj agenciji MINA. On smatra da je to pitanje, prevashodno, moralne naravi. 'I glasi - kako se imenju oni koji vrše izdaju nas i naših interesa bilo kada, u bilo čije ime i za bilo čiju korist? Odgovor u svim vremenima i za sva pitanja, pa i jezička, glasio bi – izdajnici', naveo je Vučinić. On je kazao da je crnogorski jezik sa jekavskim jotovanjem i tri slova za tri osobena glasa nije 'vulgaran', kao što nijedan jezik po svom biću nije takav. 'Može imati više ili manje glasova, ili biti manje ili više melodičan za izgovor, što nije razlog da ga mijenjamo, u protivnom, svi bismo govorili francuskim ili italijanskim jezikom kao najmelodičnijim i najprijatnijim za izgovor', rekao je Vučinić. Zato mu, kako je kazao, izgleda da su neki članovi Savjeta previdjeli koji i čiji jezik i za koga ga standardizuju 'pa zaboravljaju da se naš jezik može standardizovati dubletima samo na jedan način'. 'Taj način dozvoljava, recimo, dublet samo u pitanju izbora između padeža mjesta i padeža kretanja stoga što ih ne razlikujemo, pa kažemo i idem i bio sam na Cetinje. Može biti dublet i u pitanju načina korišćenja još nekih padeža jer govorimo, naprimjer, dajte ni a ne dajte

to krenulo! U hajku, a gdje bi drugo rigidni negatori svakog drugog i drugačijeg mišljenja!

Važno je da čitaoci Pobjede znaju da tekst na četvrtoj strani njihovog lista, objavljen 1. septembra kao 'saopštenje DANU', nema nikakve veze sa DANU, da je to nečija sasvim nekorektna manipulacija tom najvišom naučnom i umjetničkom institucijom, koja se već priprema za skoro spajanje sa CANU na ravnopravnoj osnovi! Akademik Jevrem Brković, počasni predsjednik DANU.¹⁷ Citirano Brkovićevo reagovanje ubrzo su opovrgli predsjednik DANU Božidar Nikolić i sekretar Odjeljenja za književnost i jezik Radoslav Rotković: „Saopštenje DANU povodom dešavanja u Savjetu za standardizaciju i kodifikaciju crnogorskoga jezika pisao je i potpisao prof. dr Radoslav Rotković, sekretar Odjeljenja za književnost i jezik DANU, kao uostalom i sva druga saopštenja u vezi s ovom temom. Prema tome, ne radi se o falsifikatu, kako to 'doznaje' prof. dr Tatjana Bečanović (član Senata DANU) i saopšti u autorskom tekstu u dodatku 'Art'.“¹⁸

Saopštenje Jevrema Brkovića izgleda da je osokolilo Tatjanu Bečanović da u tekstu pod naslovom *Svi predsjednikovi ljudi* varirajući motiv *hajke*, koju je Brković spomenuo u svome reagovanju, na način nedostojan vaspitana čovjeka okarakterise i pojedine članove Savjeta i sam proces standardizacije crnogorskoga jezika. Teško bi se i u onim mračnim 90-im godinama XX vijeka moglo u našoj dnevnoj štampi naći tekstova toga tipa, a još bi se teže mogao naći univerzitetski profesor koji na taj način uopšte misli ili piše. U tekstu koji je zauzeo cijelu novinsku stranu Tatjana Bečanović nije iznijela nijedan lingvistički ili kakav

---

nam kako propisuje aktualni standard', naveo je on. Prema njegovim riječima, ne može biti dublet tjerati i čerati, osim ukoliko se 'ne udvaraju onima koji bi nas najradije išćerali iz ove zemlje i u nju uterali jedan susjedni narod'.

¹⁷ Reagovanje: *Nekorektna manipulacija sa DANU*, Pobjeda, Aktualnosti, 2. septembar 2008, str. 4.

¹⁸ *Reagovanje*, Vijesti, 8. septembar 2008, str. 17.

drugi argument protiv Pravopisa crnogorskoga jezika. Ali toga jutra isplivala je u crnogorsku javnost skoro sva „naučna“ argumentacija manjinskoga dijela Savjeta, a po načinu na koji je izrečena može se pretpostaviti iz koje su lektire crpili svoja znanja o crnogorskom jeziku. Mora da su dobro savladali reprezentativne tekstove Dragoljuba Petrovića o crnogorskom jeziku.¹⁹ Osvrnućemo se na neke „argumente“ iz toga teksta:

Po načelu *napad je najbolja odbrana* Tatjana Bečanović je na samome početku optužila „nacrnogorce“ za hajku na učene crnogorske lingviste kojima nije dozvoljeno da standardizuju crnogorski jezik: „Hajka je, dakle, najčešći oblik ljudskog ponašanja, a crnogorska je od svih najteža jer mora bit najsurovija, najbezočnija, najpodlija, naj... Sva se crnogorska javnost ovih dana pita isto što i ja: što se ovo čini od crnogorskih lingvista i po će kojeg doktora književnih nauka, što o jadu zabaviše tolerantnu, proevropsku i podelama nesklonu Crnu Goru.“²⁰ Zatim sa *hajke* vrlo brzo prelazi na motiv *zločina* iako ne imenuje onoga koji taj zločin sprema: „Nacrnogorci, inače nadaleko poznati po svome slobodnom i slobodarskom duhu, mogu vam izgledati kao Njegoševi robovi, podanički zagledani u svoju svetu prošlost i slepo poslušni pred svojom sujetom koja ih tera da na svaki način, pošto-poto, zakorače u istoriju. Strah od zaborava, od sosptvene beznačajnosti, od propadanja u bezdane šupljeg, neistorijskog vremena, nagoni ih da počine bar jedan zločin, jer znaju da će ih istorija tako zabeležiti. Divljenje prema značajnim ličnostima proteklih vremena uzdižu na nivo kulta, jer u senci tuđe moći lakše podnose svoju ništavnost i istorijsko nepostojanje, pa stoga propagiraju utešno geslo: neka mrtvi sahrane žive.“²¹ A onda u svoj takvoj projektovanoj crnogorskoj stvarno-

---

¹⁹ Dragoljub Petrović, *Škola nemuštog jezika*, Cvetnik, Novi Sad 1996.

²⁰ Tatjana Bečanović, *Svi predsednikovi ljudi*, Vijesti, Art, 6. septembar 2008, str. IV.

²¹ Isto.

sti ona sebe i svoje kolege iz manjinskoga dijela Savjeta patetično predstavlja kao žrtve tih moćnika koji bi da sunovrate Crnu Goru u prošlost: „Sveta crnogorska prošlosti, oprosti nama grešnicima što hoćemo da živimo u 21. veku i da govorimo jezikom svojim nasušnim, koji naučismo u mrskoj nam školi.“²² A onda će se sve do kraja teksta smjenjivati motiv *hajke*, *žrtve* i *zločina* – *hajkači* su oni što podržavaju Pravopis crnogorskoga jezika, *zločin* je vrijeđanje, zastrašivanje, proglašavanje izdajnicima, grobarima crnogorskoga jezika, a *žrtve* su gospođe iz Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika: „Morate razumeti većinski deo Savjeta, teško im je da prihvate Pravopis koji su pisale dve gospođe. Pošto se oni konstantno napajaju mudrošću i uče ponašanju iz svoje Biblije, to jest iz Gorskog vijenca, plašim se da gore pomenute gospođe, koje su inače univerzitetski profesori, ne prođu kao snaha Anđelija. (...) Natcrnogorci jasno i glasno poručuju: Dršte se crnogorski lingvisti, ma i ti neidentifikovana doktorice književnih nauka što zboriš ekavski – hajka je počela. Jedno je sigurno: dželatati, različitih ideoloških i stručnih profila, spremno čekaju Pravopis crnogorskoga jezika.“²³ Crnogorska tužbalica nastavila je svoj život i u savremeno doba, s malim razlikama – ne tuži se više na selu nego u gradu, ne tuži se u stihu nego u prozi, ne obraća se pažnja na estetski nivo tužbalice i ne tuži se više na pokajanjima nego na naučnim skupovima i u medijima. Kad bi se kakav književni kritičar time pozabavio, lako bi u tekstovima Tatjane Bečanović mogao uočiti ostatke te književne vrste. Da su se predstavnici manjinskoga dijela Savjeta malo više bavili Pravopisom i lingvistikom, možda se i moglo naći neko zajedničko rješenje koje bi se crnogorskoj javnosti moglo predstaviti u ime svih članova Savjeta. Ali oni su – to se u ovome tekstu lijepo vidi – bili tih dana previše zaokupljeni psihološkim i parapsihološkim analizama „natcrnogoraca“ i onih

---

²² Isto.

²³ Isto.

članova Savjeta koji su radili na Pravopisu. Nije potrebno komentarisati navode koje je iznijela Tatjana Bečanović. No ipak je potrebno naglasiti da se niko iz njezine grupe Savjeta nije oglasio niti osudio način na koji je ona crnogorskoj javnosti predstavila stanje i u Crnoj Gori i u Savjetu za standardizaciju crnogorskoga jezika. Nije to uradio ni Rajko Cerović, ni Igor Lakić, a kamoli Rajka Glušica ili Zorica Radulović. Znači li to da su se s njom složili?! Prenijećemo još samo jedan dio – bez namjere da ga komentarišemo – na koji su „dostojno“ predstavljeni oni što su radili na Pravopisu: „Pošto sami Crnogorci nisu dovoljno niti crni niti gorski, ustanovljena je sveta naternogorska klasa izabranih. Kakav je njihov moralni i intelektualni profil? Takav da se s podjednakim uspehom i bezobrazlukom mogu baviti i lingvistikom i botanikom i medicinom i kulinarstvom i kulturom i filmom, a ponajviše glumom. Ukratko – multipraktik. Što se tiče jezičkog identiteta, omiljeni glagolski oblik im je imperativ, omiljeni glasovi alofoni (u prevodu na narodni – sakati glasovi), omiljena lingvistička disciplina dijalektologija jer za druge nije su ni čujali, a omiljena kulturna paradigma – selo u koje se stiže nepristupačnim kožim stazama, pa samo s vremena na vreme tamo svraćaju po mudrost. (...) Većinski deo Savjeta je do većine svojih naučnih činjenica došao upravo gore opisanom procedurom gatanja u šolju. Konkurenta joj je jedino disciplina beatizacije onih sa kojima se, dok su bili živi, nije ni zborilo.“²⁴ Na rečenim „lingvističkim argumentima“ protiv crnogorskoga standardnog jezika nije se više potrebno osvrutati. Sapiienti sat dictum!

I poslije svoga manifesta *Svi prešednikovi ljudi* manjinski je dio Savjeta izgleda bio odlučio da napravi predah, pa ih neko vrijeme nije bilo u crnogorskoj štampi. No umjesto njih počeli su se javljati neki u crnogorskoj lingvistici dotad nepoznati slavisti da podrže – na kulturnan način – zalaganja te manjinske grupe. Crnogorska je javnost tako valjda trebalo da shvati da je lingvi-

---

²⁴ Isto.

stika nedvosmisleno na strani Pravopisa „koji su pisale dve gospođe“. Ne želeći da se bavimo pojedinostima svih takvih tekstova, treba istaći da su u tome najažurnije bile Božena Jelušić (koja tekstove potpisuje kao profesor svjetske književnosti i teorije književnosti) i mr Gordana Leković (koja se potpisuje kao profesorica jezika iz Bara). U prilogu koji je uslijedio samo nekoliko dana iza teksta Tatjane Bečanović Božena Jelušić je već naslovom *Smiješno je započinjati već dobijenu bitku* najavila koju varijantu crnogorskoga standarda podržava. Kroz visokoparnu opštepoznatu priču te su dvije autorice, s pozivima na neka poznata lingvistička imena, pokušale javnosti nametnuti svoju modernost nasuprot arhaičnosti koja je vješto učitavana u zalaganja većinskoga dijela Savjeta. Ovako Božena Jelušić započinje rečeni prilog: „Nikada i nikome ko drži do svog naroda i države, a bavi se jezikom i književnošću, nije palo na um da osporava izvanredno leksičko bogatstvo i varijante crnogorskih govora. Zbog toga je Crnoj Gori bio potreban veliki rječnik crnogorskih govora (u kojem su se mogli naći i neki dijakritički znaci) (*sic!*), a ne novi pravopis, pogotovo ne nova slova u azbuci/abecedi.“²⁵ Ko išta zna o jezikoslovnim tokovima u Crnoj Gori tokom XX vijeka, znaće i da je navedena tvrdnja Božene Jelušić višestruko netačna i tendenciozna. A evo i zašto. Nije bitno što pada na um onima koji drže ili ne drže do svoga naroda i države, a bave se jezikom ili književnošću. Bitno je što rade oni koji su po prirodi svoga posla zaduženi za promociju, afirmaciju i izučavanje sopstvenoga službenog jezika. A o tome Božena Jelušić – svjesno ili nesvjesno, svejedno – ne kaže ništa. Pitanje je što znači osporavati „izvanredno leksičko bogatstvo“ crnogorskih govora. Ako to znači prećutkivati to bogatstvo i ne baviti se njime, tj. ne popisivati ga, onda to bogatstvo zbilja i nije osporavano. No ako to znači popisati to bogatstvo kao osobinu narodnih govora, ne

---

²⁵ Božena Jelušić, *Smiješno je započinjati već dobijenu bitku*, Vijesti, Art, 13. septembar 2008, str. V.

dajući mu pravo standardne upotrebe, onda to jeste osporavanje crnogorskoga leksičkog bogatstva! A to osporavanje vrši se kontinuirano tokom cijeloga XX stoljeća. I to je osporavanje produkt unifikatorske srpske jezičke politike koju su mahom sprovodili (i sprovode) jezikoslovci iz Crne Gore, ili oni porijekom iz nje. Širokogrudost Božene Jelušić iskazanu napomenom u zagradi da bi se u rječniku crnogorskih govora mogli naći „i neki dijakritički znaci“ vjerovatno treba shvatiti kao dozvolu da se u taj rječnik unesu produkti jekavske jotacije. No odmah zatim se kaže da je novi pravopis bespotreban, a pogotovo su bespotrebna nova slova u našoj azbuci i abecedi. Dakle, taj rječnik s „dijakritičkim znacima“ bio bi rječnik narodnih govora, koji kao obilježje nekakvoga nižega sloja ne bi mogao steći standardni status. Kao da se želi reći da govoriti crnogorski znači *držati krave ili prasad, nositi džamadan i duge brke, orati baštine, ograđivati šenokose*, a ako se bavite nekim intelektualnim poslom, onda se morati pridržavati srpskohrvatske standardnojezičke norme koja je u skladu sa „sto pedeset godina istorije crnogorske književnosti nakon Bečkog književnog dogovora. (...) Sasvim je smiješno započinjati već dobijenu bitku i, pored istorije književnosti, urušavati sve ono što je izgrađeno i ugrađeno u obrazovani sistem i u desetine generacija obrazovanih Crnogoraca. Nakon svega što se na ovim prostorima zbivalo, Crnoj Gori su potrebni znanje i obrazovanje, a ne lingvistički nacionalizam, pogotovo ne to da ga državni organi tolerišu ili podstiču.“²⁶ Tako je jeftinom demagogijom javnosti predočavana slika o dvijema varijantama crnogorskoga standardnog jezika. Naravno, nijednom nije rečeno otvoreno da Crnogorci treba da govore *srpskohrvatski* a da ga zovu *crnogorski* jer takvo što bi malo ko prihvatio. Takođe nije rečeno decidno ko su nacionalisti, ali je to iz konteksta bilo lako utvrditi: uvođenje novih grafema na početku predstaviti kao nepotrebnu novinu koja vodi razdvajanju od ostalih jugosloven-

---

²⁶ Isto.

skih književnosti, koja zatvara u uske nacionalističke okvire, a onda nasuprot tome nacionalizmu izjaviti kako je Crnoj Gori potrebno znanje i obrazovanje a ne lingvistički nacionalizam. I ako se takvi tekstovi javljaju prilično često, bez jakih riječi koji su odlika diskursa Tatjane Bečanović, pri čemu se ističu titule i profesorska zvanja onih na čijoj je strani „znanje i obrazovanje“ – onda nije teško pretpostaviti kakav će stav javnost zauzeti i prema crnogorskome standardu i prema crnogorskome jeziku uopšte, pogotovo zbog toga što ta javnost i nije dužna da u sve to bude upućena jer postoje oni koje država finansira da se time bave. A upravo ti koje država finansira i koji zauzimaju lijepe pozicije u pojedinim državnim organizacijama i institucijama predstavljali su se nekad gotovo i kao žrtve. Pa i sama Božena Jelušić ističe kako državni organi ne bi smjeli tolerisati i podsticati lingvistički nacionalizam. Takvoj se izjavi ne bi imalo što zamjeriti da se ne zna koja se poruka njome želi prenijeti.

I Božena Jelušić gotovo da procvilje nad tužnom sudbinom crnogorske lingvistike i članova manjinskoga dijela Savjeta, samo što je njezin žal za serbokroatistikom kulturniji od onoga koji je citiran u tekstu Tatjane Bečanović: „Ali, sada je Crna Gora dočekala da se i njena ‘jezička patologija’ raspojasa u vidu primitivizacije i žestokog zaleta u autizam. Pošto smo jednom već ‘vezali konja gdje nam je gazda rekao’ i u Ustav upisali odrednicu srpski jezik, tu grešku ćemo sada, izgleda, višestruko morati da platimo, neki čak i svojim naučničkim ili književničkim dignitetom. Sa čitavih šeststo pedeset hiljada stanovnika gledaćemo da nas sva ostala tri bratska naroda što manje razumiju i čitaju, da knjige naših autora ‘ostanu ovdje’ i svjedoče o samobitnosti, da svaki nedoučeni tajkun zaprijeti nastavniku ‘da slučajno ne ispravlja njegovu decu jer će ona pisat kako im je đed govorio’ (što se zaista i desilo jednom nastavniku maternjeg jezika i književnosti).“²⁷ Kakve sve to ima veze s metodologi-

²⁷ Isto.

jom izrade pravopisa i gramatike crnogorskoga jezika – to je već manje važno. Bilo je važnije provući tezu o mogućnosti gubljenja naučničkoga i književničkoga digniteta. Nije bilo muka pretpostaviti na koga se to odnosi. Ipak, prodoše više od dvije godine od tada, oni koji su opstruirali i dalje opstruiraju, ne izradiše niti objaviše ni pravopis ni gramatiku – a još niko od njih ne izgubi ni radno ni šefovsko mjesto ni članstvo u raznoraznim žirijima i odborima. A koje je njihovo osnovno načelo u standardizaciji crnogorskoga jezika jasno se vidi i iz Boženina teksta – treba se držati onoga što su odabrali naši bratski narodi jer „danas je besmislena apsolutizacija načela piši kao što govoriš“. U suprotnom, neće nas naša braća iz komšiluka razumjeti, postaćemo autisti, knjige naše niko neće čitati, poručuju demagozi.

Da su povodom crnogorskoga standarda (bili) najbučniji oni što se time najmanje bave ili o tome (gotovo) nemaju nijednoga naučnog teksta, svjedoče i tekstovi Gordane Leković u crnogorskim dnevnim novinama. Za dokaz njezine neupućenosti u ono o čemu piše uzećemo samo jedan njen tekst, odnosno dio iz jednoga teksta. Leković kaže: „ovo što se sada dešava na jezičkom planu u Crnoj Gori – nije nikakva reforma, niti ustanovljenje nekog potpuno novog standarda. Ono što je bilo varijanta jednog zajedničkog standarda (u našem slučaju – crnogorska varijanta) sada postaje standard.“²⁸ Zadržimo se na tome. Da su Crnogorci imali svoju jezičku varijantu u okviru zajedničkoga srpskohrvatskog standarda, stavu Gordane Leković ne bi se imalo što prigovoriti. Ali pošto nije tako, njezini se stavovi moraju odbaciti jer autorica ili ne zna ili neće da zna da nije postojala crnogorska varijanta u okviru zajedničkoga srpskohrvatskog standarda. Taj je standard uvažavao samo dvije varijante – beogradsku i zagrebačku, ili istočnu i zapadnu, ili srpsku i hrvatsku – zavisno od toga kako ih je ko zvao. No Crnogorci su

---

²⁸ Mr Gordana Leković, *Za fleksibilniji pristup jezičkoj normativistici*, Vijesti, Art, 6. septembar 2008, str. X.

imali pravo samo na svoju ijekavsku podvarijantu u okviru srpske varijante srpskohrvatskoga jezika. A ta varijanta uvažila je samo oblike *nijesam* i *sjutra*. Nijedna druga crnogorska specifičnost nije bila uvažena. A valjda neće biti da je takav standard adekvatan za jezik koji je danas u upotrebi u Crnoj Gori. Ali o tome Gordana Leković ni riječi. Da je makar samo prelistala bogatu crnogorsku dijalektološku literaturu koju su publikovali brojni srpski lingvisti, lako bi se uvjerila u pogrešnost svojih shvatanja. A srpski lingvisti sigurno nijesu isticali osobine crnogorskih govora radi afirmacije crnogorskoga jezika.

Kad je postalo jasno da se problem standardizacije crnogorskoga jezika prenio sa stručnih rasprava u dnevne novine i izgubio bilo kakav stručni karakter, kad su se pojedini članovi Savjeta za standardizaciju crnogorskoga jezika počeli oglašavati neprimjerenim saopštenjima u cilju opstrukcije cijeloga posla, o čemu je već bilo riječi, Vlada Crne Gore ukinula je Savjet za standardizaciju crnogorskoga jezika i formirala radnu grupu, kasnije imenovanu *Ekspertska komisija za standardizaciju crnogorskoga jezika*, u ovome sastavu: Milenko Perović, predsjednik, te Josip Silić i Ljudmila Vasiljeva. Ta je Komisija finalizovala tekst Pravopisa crnogorskoga jezika s pravopisnim rječnikom,²⁹ koji je zatim usvojen odlukom ministra prosvjete i nauke Sretena Škuletića. To je bio novi povod za napade na crnogorsku standardnojezičku normu. I u tome su bili složni i zadružni i pojedini članovi Savjeta, prosrpske partije i novine, a profesorce iz manjinskoga dijela Savjeta ponovo su iskoristile Studijski program za crnogorski jezik, kojim su faktički upravljale, da preko naučnoga skupa *Njegoševi dani* poruče da je umjesto standardizacije sprovedena arhaizacija jezika u Crnoj Gori. Umjesto detaljnijih analiza njihovih stavova, najčešće vrlo usaglašenih, prenijećemo samo neke reprezentativne navode:

²⁹ Videti o tome u predgovoru *Pravopisa crnogorskoga jezika*, drugo, izmijenjeno izdanje, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Podgorica, 2010.

Dajana Ševaljević:³⁰ „Znate kako je ono Vuk optuživao cijelu kulturnu sredinu Srbije da govori po pravilima ‘babe Smiljane’, ta baba mora da je vaskrsela, *tutni to u ti pravopis, čuje se pone-
đe*. A s druge strane, on bijaše optuživan da ograničava jezik na ‘jezik svinjara’, itd. Sad mi nešto nije jasno: ko je kod nas ‘baba’ a ko ‘svinjar’.“³¹

Tatjana Bečanović: „Ako je i bio živ, ovakav Pravopis preži-
vjet neće.“³²

Jelica Stojanović: „Pravopis crnogorskog jezika sa dva nova glasa *ś* i *ž* neće biti duga veka. (...) Zato su i ovi ‘ekspertski’ eksperimen-
tenti više nego prolaznog karaktera. (...) Kakva je ‘naučna eks-
pertiza’ na delu dovoljno govori i sastav Saveta i ‘ekspertske grupe’. O kakvim se projektima radi i kuda ide Crna Gora, govori i to što je formirana ‘strana ekspertska grupa’ koju sačinjavaju Hrvat i Ukrajinka (poznati ‘sledbenici’ Vojislava Nikčevića). (...) Takav jezik može da opstaje i tavori samo pod kontrolom sile i nasilja.“³³

Miloš Kovačević: „Lingvističko ruglo. Jezik kakav nauka ne pamti, dobio je pravopis kakav još nikad napravljen nije bio niti će biti. (...) Tzv. crnogorski jezik je jedini jezik na svetu u kome se fonemama smatraju glasovi koji nemaju razlikovnu vrednost.“³⁴

---

³⁰ I Dajana Ševaljević je, uz Rajku Glušicu, Tatjanu Bečanović, Gordanu Leković, Boženu Jelušić i ine, autorica nekih crnogorskih udžbenika za mater-
nji jezik i književnost. Koji i kakav jezik one preferiraju, vidi se iz navoda u
ovome tekstu. A koliko ispaštaju i koliko su marginalizovane – kako je to pred-
stavljeno u pojedinim proz(aič)nim tužbalicama – vidi se i po tome što upravo
one pišu te udžbenike. A kakvi su ti udžbenici, biće riječi drugom prilikom.

³¹ Dajana Ševaljević, „*Bogovi“ su pali na čeme*, Vijesti, Forum, 29. jul
2009, str. 15.

³² Monitor, *Ljudi, ljudi*, 31. jul 2009.

³³ V. Kadić, *Prof. dr Jelica Stojanović sa Odseka za srpski jezik o crnogorsk-
om pravopisu: Pravila babe Smiljane*, Večernje novosti, Crna Gora, 13. jul 2009.

³⁴ *Reagovanja lingvista u Srbiji povodom novog crnogorskog pravopisa*,
Večernje novosti, 15. jul 2009, str. 33.

Mihailo Šćepanović: „Sama činjenica da su pravopis uradili ljudi sumnjive lingvističke struke, a to znači i oskudnog lingvističkog znanja, govori jasno da je to sakata knjiga koja ništa ne može doneti budućim korisnicima i verovatno neće nikome koristiti.“³⁵

Dragoljub Petrović: „U ekipi ‘specijalista’ ima jedan ozbiljan lingvista iz Hrvatske, koji se ovoga puta potpisao kao lingvistička prostitutka i ima jedan specijalista za marksizam i jedna dama za koju ne znam čime se bavi. I tako smo dobili avetni pravopis avetnog jezika.“³⁶

Socijalistička narodna partija: „Ovako standardizovani pravopis crnogorsko društvo vratiće za vijek unazad i značajno doprinijeti daljoj arhaizaciji jezika na ovim prostorima, stvarajući uslove za pojavu novih poddijalekatskih varijanti koje ima skoro svaki zaseok u Crnoj Gori, a sve to uz produblјivanje starih podjela među građanima.“³⁷

Nova srpska demokratija: „Građani treba da nastave da pišu kao do sada, kao i da sačuvaju odgovornost prema sebi, svojim precima i potomcima (...). NOVA je ukazala da u tijelu koje je formiralo Ministarstvo prosvjete, a koje se bavi popravkom jezika, nema stručnjaka za jezik. Ta partija smatra da ni ministri ‘eksperti’, ni ministar (Sreten Škuletić) ne prave razlikovanje, koje je odavno poznato, između svakodnevnog, književnog i standardnog upotrebe jezika.“³⁸

Goran Radonjić (predsjednik Odbora za prosvjetu, nauku i kulturu Nove srpske demokratije): „Nepotreban je i besmislen ovaj pokušaj povratka na predvukovsko stanje. Nije valjda da neko iz Ukrajine treba da dođe da nam odredi kako da pišemo. Nije valjda da nekakav profesor filozofije, poznat više po političkim sta-

---

³⁵ Isto.

³⁶ Isto.

³⁷ *Doprinos arhaizaciji*, Pobjeda, 12, 13. i 14. jul 2009, str. 10.

³⁸ Isto.

vovima nego po filozofiranju, razumije bolje ovdašnji jezik nego tolike generacije pisaca, lingvista, profesora. I nije valjda da neko kome ni u njegovoj sredini, u Hrvatskoj, ne prihvataju ideju o pravopisu hrvatskog jezika treba sada ovdje da sprovedi svoju nauku.“³⁹

Rajka Glušica, Zorica Radulović, Tatjana Bečanović, Igor Lakić, Rajko Cerović: „Problem ove Ekspertske komisije jeste, između ostalog, njen sastav, prvenstveno zbog toga što dva od tri člana nijesu uopšte iz Crne Gore, mada ni treći već decenijama ne živi u njoj, i što oni nikako ne mogu, iako to tvrde, poznavati crnogorski jezik bolje od samih Crnogoraca. Profesor Silić iz Hrvatske predstavljen je kao svjetski ugledni standardolog, pa se postavlja pitanje kako to da njegov *Pravopis hrvatskoga jezika* nije prihvaćen kao zvanični u Hrvatskoj. Izjava da neko van Crne Gore, poput Silića, bolje poznaje crnogorski jezik od bilo kog živog Crnogorca, zvuči smiješno i ne treba joj komentar. Njegovo ‘odlično’ poznavanje jezika vidimo iz predloga da pravopisno ispravni budu oblici: *ćeme, ćelina, ćelodnevni, ćelesa, ćelishodan* i brojni drugi tipični crnogorski dijalektizmi. Profesorka Vasiljeva još manje može poznavati crnogorski jezik, iako je i ona slavista, s obzirom na to da dolazi iz Ukrajine.“⁴⁰

Dati citati samo su dio onoga što je crnogorska javnost mogla pročitati u dane poslije usvajanja Pravopisa crnogorskoga jezika s pravopisnim rječnikom. Ovdje ih nijesmo donijeli da bismo analizirali svaki od njih ponaosob. Naveli smo ih samo da bi se na konkretnim primjerima uvidjela potpuna saglasnost onoga

---

³⁹ Škuletićevi ‘eksperti’ s greškom, Dan, Povodi, 12. jul 2009, str. 11.

⁴⁰ Prof. dr Rajka Glušica & prof. dr Zorica Radulović & doc. dr Tatjana Bečanović & doc. dr Igor Lakić & Rajko Cerović, *Smatrali smo da možemo učiti na greškama drugih*, Vijesti, Kultura, 31. jul 2009, str. 34. Videti i: *Pravopis i eksperti s greškom*, Dan, Povodi, 30. jul 2009, str. 11. i *Reagovanje članova Savjeta za standardizaciju crnogorskog jezika. Pravopis sadrži brojne greške*, Pobjeda, Aktualnosti, 30. jul 2009, str. 4.

dijela Savjeta, koji je opstruirao rad, sa stavovima raznoraznih negatora crnogorskoga jezika, bilo da su u pitanju jezikoslovci, književni stručnjaci bilo da je riječ o prosrpskim političkim partijama. A tako je i moralo biti, jer glavni pokretač toga dijela Savjeta, Rajka Glušica, upravo je i potekla iz stare tradicionalističke škole. Budući da u svojim izjavama nijesu dali nijedan lingvistički niti uopšte naučni argument protiv crnogorskoga jezičkog standarda, nema svrhe ulaziti u polemiku s njima. Ipak, jedan dio u izjavi članova Savjeta najviše je uticao na javnost, a to je dezinformacija da su novim crnogorskim pravopisom normirani oblici tipa *ćeme*, *ćelina*, *ćelodnevn*, *ćelesa*, *ćelishodan* i brojni drugi tipični crnogorski dijalektizmi. Te i slične navode argumentovano su opovrgli Stevo Vučinić i Milenko Perović, pa ćemo ovđe prenijeti djelove iz njihovih saopštenja. Milenko Perović kaže: „Pitaju me neki ljudi zašto ne reagujem na kritike koje u većini crnogorskih medija pljušte po meni i druga dva člana Ekspertske grupe za standardizaciju crnogorskog jezika. Ništa od tih ‘kritika’ ne smatram naučnom kritikom. Zato ne priznajem kritičarsko pravo njihovim autorima. Opšte pravo na javnu riječ mora biti poduprto odgovarajućim znanjem da bi bilo priznato kao kritičarsko pravo. Ovdje toga nema, jer niko od ‘kritičara’ nije pokazao meritornost u brojnim pitanjima standardizacije crnogorskog jezika. Za sticanje tog prava potrebno je pokazati mnogo više znanja i karaktera nego što ga imaju ti živijalni ‘kritičari’. Kakvog onda smisla ima polemisati s onima koji u stvarima crnogorske lingvistike pokazuju neznanje koje ne bi smjeli pokazivati ni njihovi studenti? (...) Za novinare, kolumniste i intelektualce opšte prakse manje-više nije ni bitno što se petljaju u ono što ne znaju, jer oni ni ne smjeraju na neko ozbiljnije kritičarsko pravo. Nažalost, kritičarsko pravo nijesu zaslužili ni oni koji su u lingvističkom smislu formalno najobrazovaniji. Mislim na grupu profesora s nikšićkog Filozofskog fakulteta koje su bile članice bivšega Savjeta za standardizaciju

crnogorskog jezika. Da se nijesu glaskale u javnosti istrajao bih u stavu da, zbog viših interesa utemeljenja crnogorske lingvistike, nikako ne treba javno kritički analizirati njihove verzije pravopisa i gramatike crnogorskog jezika. Tako se ne bi šire ni saznalo kako su slabašne njihove profesure, nego bi se diskretno doškolovala uz rad s Ekspertskom grupom. Istina, ni poslije ono malo treska koje su proizvele u medijima nemam posebnu želju da nad njihovim lingvističkim neznanjem izvodim čas anatomije. Izvešću ovdje samo početni rez razotkrivanja. Nikšićke profesorese crnogorske lingvistike ne znaju koliko potencijalnih, a koliko realizovanih glasova ima štokavski sistem, pa onda ni crnogorski jezik kao pripadan tom sistemu?! Neznanje nikšićkih profesora o jeziku koji su namjerile da normiraju, da se poslužimo nečuvenom analogijom, uporedivo je s neznanjem univerzitetskog profesora astronomije koji ne zna koliko planeta ima Sunčev sistem, ali je odlučan da ima stav o statusu Plutona! Ko ne vjeruje da one to ne znaju predočiću mu verziju pravopisa koju su sačinile. Još bi bolje bilo da profesorese ne čekaju na mene ni na djelovanje rešeta vremena, nego da same objave svoj 'uradak' od pravopisa i gramatike. Imala bi se čemu Crna Gora grohotom smijati! Za poduku profesoresama i crnogorskoj javnosti evo mišljenja Ekspertske komisije o tom pitanju: 'Štokavski sistem, naprimjer, ima 36 potencijalnih fonema. Toliko ih imaju i bošnjački (bosanski) i hrvatski i srpski, pa onda i crnogorski. Razlika je između crnogorskoga i ostalih (spomenutih) jezika u tome što je on realizovao 33, a ostali, spomenuti, 31 potencijalni fonem. Za sve su njih ostali potencijalni (nerealizovani) zvučni fonemi (prema nezvučnima c, f i h). Crnogorski jezik dakle nema ni više ni manje potencijalnih fonema od bošnjačkog (bosanskog), hrvatskog i srpskog. Razlika između njega i ostalih (spomenutih) u tome je što je on realizovao i meke foneme *ś* i *ž* (prema tvrdima *š* i *ž*)'. Uzdam se u razum profesora. Dobro bi bilo da i sebe i mene poštede od nevolje

objavljivanja gomile 'naučnih' gafova koje su načinile u svom pokušaju da sačine pravopis, pravopisni rječnik i gramatiku crnogorskog jezika. Iz njihovog vlastitog 'serviza' (sic!) može im se natočiti nepodnošljivo puno čaša pelina.⁴¹ A na oblike koji su javnosti plasirani u cilju stvaranja otpora prema pravopisu, Stevo Vučinić je odgovorio: „Visokoučene gospođe i gospodo, Vaše hodajuće sujete umišljene da će biti upisane u knjigu vječnosti su na prekjučerašnjem saopštenju protiv mog skromnog imena uz vaša potpisale i četiri visoke naučne titule. Stoga sam vrlo zadovoljan, čak ponosan, i imam i čime. Ali moje porijeklo i vaspitanje mi ne dozvoljavaju da vam odgovorim primjerenom jer ste me kao ličnost javno doveli pod sumnju u pitanju iznošenja činjenica u vezi pravopisa koje sam predstavio javnosti (...). Umjesto dokazivanjem, porekli ste moje argumente bezočnim negiranjem i mene i činjenica. Kao profesori Filozofskog fakulteta treba da znate da se onim što nije, ne može pobijati ono što jeste. A nije kako vi tvrdite na strani 136 Pravopisa, objavljenog na sajtu Ministarstva, napisano da su umjesto *tjelesa*, *tjelohranitelj*, *tjestenina* i *cjelivanje* pravilni jotovani oblici *ćelesa*, *ćelohranitelj*, *ćestenina* i *ćelivanje*. Tih oblika ne da nema napisanih na toj stranici već ni u Pravopisu uopšte.“⁴²

No i pored svih opstrukcija, ministar prosvjete Sreten Škuletić ponudio im je da ravnopravno učestvuju u daljem radu na standardizaciji crnogorskoga jezika. Preciznije, ministar je pozvao Rajku Glušicu i Adnana Čirgića da zajedno učestvuju (s Ekspertskom komisijom) u izradi Gramatike crnogorskoga jezika. No tu ponudu Glušica je odbila.

Kad preko javnosti nije uspjela ostvariti svoje planove, pomenu ta ih je grupa nastavila sprovoditi onde će im je očigledno bilo

⁴¹ Milenko A. Perović, *Kritičarsko pravo*, Monitor, 14. avgust 2009, str. 27.

⁴² Stevo Vučinić (u ime Instituta za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević“ – Cetinje), *Za pravopis je nadležan predsjednik Vlade, a ne ja!*, Pobjeda, Društvo, 6. avgust 2009, str. 6.

sigurno da mogu raditi kako sami žele – na Studijskome programu za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti. Umjesto novou-svojenoga pravopisa na toj katedri predavala se i dalje srpska ili srpskohrvatska jezička norma. Iako je autor ovoga osvrta tada takvu situaciju predočio nadležnim institucijama – i ministru prosvjete Sretenu Škuletiću, i rektoru Univerziteta Crne Gore Predragu Miranoviću, i dekanu Filozofskoga fakulteta u Nikšiću Blagoju Ceroviću, i na kraju – crnogorskoj javnosti, niko se nije potrudio da promijeni stanje na toj katedri koja je radila (a i danas radi) mimo opštevažećih državnih pravnih propisa u Crnoj Gori. Da bi se spriječio prodor onih kadrova koji bi nastavu crnogorskoga jezika izvodili u skladu s važećim pravopisom crnogorskoga jezika i o tome jeziku govorili sa stanovišta montenegristike, a ne s tradicionalističkih stanovišta kojima se suštinski negiraju posebnosti toga jezika, izostali su čak i konkursi za radna mjesta, odnosno za izbor u nastavna zvanja na tome studijskom programu. Ljudi su zapošljavani u skladu sa simpatijama tadašnje šefice studijskoga programa Rajke Glušice. Nepristajanje autora ovih redova na ono što je pomenuta grupa ljudi činila i javno iznošenje činjenica o tome bili su uzrok nedostojnoga položaja na tome studijskom programu, bez izgleda da se išta promijeni. Uvidevši nemogućnost bilo kakva uticaja na takvu žalosnu stvarnost, autor ovoga osvrta bio je primoran dati otkaz. O tome je tada obavijestio javnost, i to putem javnoga pisma rektoru Univerziteta Predragu Miranoviću: „Poštovani gospodine rektore, Obraćam Vam se putem medija jer mi na dosadašnja obraćanja, zavedena u arhivi UCG, nijeste nikad odgovorili. Ovoga puta od Vas ne tražim pomoć u rješavanju mojega statusa na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, odnosno na Univerzitetu Crne Gore, niti tražim primjenu zakona u raspodjeli časova i kadrovskoj politici na Studijskom programu za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti. Poznato je da je šefu toga studijskoga programa prof. dr Rajki Glušici dozvoljeno da, umjesto zakona, sama sprovodi kadrovsku politiku prema ličnim simpatijama i

ideološkoj koncepciji kojoj pripada. To je potvrdio i početak i ove školske godine kad je nastava počela i radna mjesta dodijeljena bez konkursa, protivno Zakonu o radu, Statutu Univerziteta Crne Gore i ostalim zakonskim propisima važećim za institucije države Crne Gore. (...) U skladu s Kodeksom akademske etike Univerziteta Crne Gore upozoravao sam na nezakonitosti i nepravilnosti u radu Studijskoga programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti u Nikšiću. Međutim, niti sam dobio odgovor niti je bilo pokušaja primjene zakona u toj instituciji. Poznato Vam je da uprkos činjenici da već drugu godinu teče nastava na tome studijskom programu, još nije raspisan konkurs ni za jedan jezički predmet. Poznato Vam je da uprkos činjenici da za mene 'nema slobodnih časova' ipak postoje stalno ili honorarno angažovani lingvisti na Univerzitetu Crne Gore koji kao plijen honorarno dijele časove iz raznih jezičkih oblasti na različitim odsjecima ili studijskim programima. Poznato Vam je da se srpski i crnogorski jezik predaju u isto vrijeme kod istoga profesora u istoj sali i iz istih udžbenika. Jedino što se za to dobiva dupli honorar! Ne znam da li Vam je poznato da je meni skoro zabranjeno i prisustvo na sastancima Studijskoga programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti jer zastupam stavove suprotne tradicionalizmu koji hrani šefica toga studija. Trebalo bi da Vam je poznato da na nedavno organizovanome skupu 'Njegoševi dani' nije bilo mjesta ni poziva ni približno svima upošljenima profesorima jezika i književnosti koji rade u instituciji koju zastupate, koja je ujedno bila i jedan od organizatora toga skupa, uglavnom iskorišćenoga za negativnu promociju prvoga službenoga pravopisa crnogorskoga jezika, koji se nedoličnom hajkom i izmišljotinama pokušao laičkoj javnosti predstaviti kao gomila nesuvislosti. Takva ideologija i jezička politika proistekla iz nekadašnjega Odsjeka za srpski jezik i književnost u Nikšiću nastavila je svoje trajanje u okviru novoosnovanoga Studijskoga programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti. A svima je poznato da je diskriminacija koja se nada

mnom sprovodi na Studijskom programu za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti inicirana osvetom šefice toga programa zbog mojega nepristajanja na njezine jezičke i ideološke koncepcije i suprotstavljanje njezinim nezakonitim radnjama u instituciji kojom šefuje. (...) Obavještavam Vas da sam podnio neopozivi otkaz na radno mjesto na Filozofskom fakultetu jer bih smatrao nemoralnim svoj dalji ostanak u toj instituciji, u kojoj se i ne pokušava mijenjati stanje od strane onih čija je to zakonska i radna dužnost, uključujući i Vas. Odlazim ispunjen zadovoljstvom što su jezičke koncepcije koje zastupam prihvaćene od strane renomiranih slavista koje je odredila Vlada Crne Gore, odnosno Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, kao i svih onih slavista koji su podržavali montenegrističke jezičke koncepcije. Činjenica da su njima protivni jezikoslovci sa Filozofskoga fakulteta samo je dokaz ispravnosti tih koncepcija jer u toj ustanovi crnogorski jezik nikad nije stanovao.⁴³ Uzalud su se tim povodom oglasile neke crnogorske institucije, poput Matice crnogorske, Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, Fondacije „Sveti Petar Cetinjski“, kao i predstavnici crnogorske dijaspore, sve je ostalo nepromijenjeno. A rektor Univerziteta Crne Gore umjesto da postupi u skladu s onim što su mu bile obaveze, oglasio se tvrdeći kako ne vidi sebe kao drugu stranu u sporu. No ni jedne jedine riječi nije prozborio o kršenju zakonskih propisa u instituciji koju on predstavlja. Naprotiv priču je sveo na problem izbora u nastavno zvanje potpisnika ovoga priloga.⁴⁴ A zatim je uslijedila ostavka Rajke Glušice na mjesto šefa Studijskoga programa za crnogorski jezik i južnoslovenske

---

⁴³ Dr Adnan Čirgić, *Otvoreno pismo Adnana Čirgića rektoru Predragu Miranoviću*, Vijesti, 16. septembar 2009, str. 35.

⁴⁴ Videti: *Ne vidim sebe kao drugu stranu u sporu. Rektor Univerziteta Crne Gore Predrag Miranović o otvorenom pismu Adnana Čirgića*, Vijesti, 17. septembar 2009, str. 35. i Adnan Čirgić, *Nijeste ništa preduzeli. Reagovanje Adnana Čirgića*, Vijesti, 19. septembar 2009, str. X.

književnosti.⁴⁵ Neupućeni su mogli pomisliti da će to dovesti do kakva preokreta na tome studijskom programu. No sve što se od tada do danas uradilo na tome studiju ukazuje da je u pitanju bila još jedna obmana javnosti. Glušica je samo formalno napuštala to mjesto, koje je predata Vesni Vukićević-Janković. Ali način funkcionisanja i vođenja toga studija do danas se nije promijenio. A to se i na početku znalo, jer odmah poslije njezine ostavke uslijedilo je saopštenje zapošljenih na Studijskome programu za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti da se ističe da ne prihvataju ostavku svojega „idejnog vođe“.⁴⁶ U tome saopštenju ističe se: „Za sve članove Studijskog programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, kao i za studente, ona i dalje ostaje istinski rukovodilac i idejni vođa, tako da smo u kolegijalnoj, moralnoj i zakonskoj obavezi da njenu ostavku ne prihvatimo.“⁴⁷

U međuvremenu je Ekspertska komisija nastavila rad na standardizaciji crnogorskoga jezika. Bilo je neophodno dovršiti rad na Gramatici crnogorskoga jezika. U taj posao su osim članova Ekspertske komisije uključeni Adnan Čirgić i Jelena Šušanj, a nešto kasnije pridružio se i Ivo Pranjković. Gramatika crnogorskoga jezika, čiji su autori Adnan Čirgić, Josip Silić i Ivo Pranjković, uz saradnju Jelene Šušanj, usvojena je na sednici Savjeta za opšte obrazovanje 21. juna 2010. godine. Nedugo zatim u Službenome listu proglašeno je, uz Gramatiku, i drugo izmijenjeno izdanje Pravopisa crnogorskoga jezika. U predgovoru toga Pravopisa objašnjen je tok njegove izrade. Samo dva člana Savjeta za opšte obrazovanje glasala su protiv Gramatike crnogorskoga jezika: Božena Jelušić i Slavica Perović. No u većini crnogorskih medija one su dobile više prostora za svoju priču nego svi ostali članovi Savjeta zajedno.

⁴⁵ Videti: *Promjene na Filozofskom fakultetu. Rajka Glušica podnijela ostavku*, Vijesti, Društvo, 25. septembar 2009, str. 11.

⁴⁶ Videti: *Ne prihvataju da ode „idejni vođa“*, Pobjeda, Društvo, 26. septembar 2009, str. 6.

⁴⁷ *Odbijaju ostavku Glušice*, Vijesti, Art, 26. septembar 2009, str. III.

Odmah poslije usvajanja Pravopisa i Gramatike u dnevnim novinama i uopšte u javnosti nastupila je dežurna kritizerska ekipa, opet zadružno i opet s usaglašenim stavovima. I ovde ćemo, umjesto analize tih stavova, dati nekoliko iščeka iz njihovih saopštenja, kako bi se videlo da su se stavovi pojedinih autora crnogorskih udžbenika i profesora Studijskoga programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti poklopili sa stavovima prosrpskih partija u Crnoj Gori i Srpske pravoslavne crkve u njoj, odnosno Amfilohija kao njezina poglavara. A evo o čemu je riječ:

Dragoljub Petrović: „Ovako nešto je moguće samo u zemljama u kojima nema pameti. (...) Da li je pamet ako se kao zvanični jezik uvodi nešto sasvim nepostojeće, jedna politička tvorevina koja nema podršku većine.“⁴⁸

Srpski nacionalni savjet (Momčilo Vuksanović, Radan Nikolić, Rajo Vojvodić): „Đaci će biti zbunjeni zbog dva paralelna pravopisa, dvije azbuke i dva pravopisa. (...) Dodavanjem dva glasa azbuci napravljena je nepremostiva razlika.“⁴⁹

Božena Jelušić: „Za standard crnogorskog jezika trebalo je uzeti govor obrazovanog građanina, bez nasilnog traženja razlika u odnosu na srpski, hrvatski i bosanski, koje se ogledaju u dva nova glasa. (...) Kako svi znamo da jedan sam ne može, Čirgić se oslonio na Pranjkovića, pa u gramatici ima dosta kroatizama ili manje poznate terminologije. Na taj način dobili smo jedan hermafrodit-ski materijal, u kojem su neke stvari neobjašnjene i zbunjujuće.“⁵⁰

Dragan Koprivica: „Crna Gora nema nikakvog razloga da sama sebi pravi štetu pred kulturnom Evropom putem poigravanja jezičkim normama, bez valorizacije od strane cjelokupne crno-

---

⁴⁸ *Nasilje i prekrjanje istorije*, Dan, 11. avgust 2010, str. 3. Napomena: Umjesto fotografije Dragoljuba Petrovića u listu Dan je objavljena fotografija Josipa Silića s Petrovićevim imenom i prezimenom.

⁴⁹ *Azbuka napravila jaz*, Pobjeda, 10. jul 2010, str. 10.

⁵⁰ *Silovanje jezika*, Dan, Povodi, 23. jun 2010, str. 11.

gorske kulturne javnosti. (...) Nova gramatika ima sve šanse da je prekrije veo zaborava, kao i sve druge anahrone kulturne projekte na ovim prostorima. (...) Kako se u jezičkoj praksi nije promijenilo ništa, nova spektakularna gramatika, koju su nam drugi sročili, ostaće kao dokument pokriven prašinom fioka, daleko od stvarnosti i njenih potreba.“⁵¹

Novica Stanić: „Poslanik Nove Novica Stanić smatra da je čitava priča oko uvođenja crnogorskog kao službenog jezika, a nakon toga i donošenje pravopisa i gramatike, ‘silovanje crnogorske jezičke stvarnosti’.“⁵²

Amfilohije Radović: „Iako smo ga uveli, iako smo ga juče kodifikovali, ne možemo, jer ima nas raznih, djecu učiti samo i jedino crnogorskom jeziku. Nasilje nad jezikom, pismom i kulturom jednog, bilo kog naroda, ne predstavlja li to najstrašnije ponižavanje njegovog dostojanstva, krađu njegovog sabornog uma i pamćenja, razaranje njegovog bića.“⁵³

Božena Jelušić: „Ovlašnim pregledom Gramatike postaje jasno do koje mjere se jezik nastoji prikazati kao arhaičan i nestandardan u 21. vijeku. Od novouvedenoga imperfekta potencijala – hoćah videti, do riječi poput brožditi, zdizati, šnjegovi, ožljeda, simidžija, kožušina, šutka. Umjesto da se autori savremene gramatike pozabave ključnim pitanjima koje nameću nove tehnologije digitalnog doba, osobito u zemlji koja ima veoma nizak nivo učeničkih postignuća na Piza testiranjima, mi se ponašamo kao da oni samo ‘izdižu stada na katune gdje hoćahu videti kako sunce broždi. (...) Ona je istakla da se tekst u cjelosti oslanja na gramatike hrvatskih koautora, ocijenivši da ‘nismo dobili crnogorsku gramatiku’. (...) Autori kao da su željeli da ‘kodifikuju sve one jezičke greške nad kojima se tako često lamentira’ u stručnoj javnosti.“⁵⁴

---

⁵¹ Isto.

⁵² Isto.

⁵³ *Uzbuna među vjernicima i sveštenstvom*, Vijesti, 28. avgust 2010, str. 9.

⁵⁴ Sl. R., *Najbolja je, nemamo drugu*, Vijesti, Društvo, 22. jun 2010, str. 9.

Vesna Vukićević-Janković (šefica Studijskoga programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti): „Pirodno je da svi nastavnici koji rade na našem studijskom programu jesu za uvođenje crnogorskog jezika u obrazovni sistem Crne Gore, to je uostalom i ustavna obaveza, a za to smo se i borili, ali smatramo da je sprovedena standardizacija veoma loše urađena nepotrebnom radikalizacijom i arhaizacijom standardnog jezika. I ta činjenica izaziva otpor roditelja učenika koji su u procesu osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja, i uopšte, većine korisnika pravopisa.“⁵⁵

Tatjana Bečanović: „To uopšte nije crnogorski jezik niti sme da bude. Taj i takav jezik nema nacionalnu odrednicu, on ne može biti ni srpski, ni hrvatski, ni bosanski, to je jezik ulice, truleži duha, obraza od splačina i očiju od blata.“⁵⁶

Izjava poput ovih koje su gore citirane moglo bi se naći u našim medijima ovih dana još mnogo. Ovdje uglavnom nijesu citirani afirmativni osvrti na crnogorsku gramatiku, niti afirmativna saopštenja povodom njezina izlaska. Cilj nam je bio pokazati da su oni koji rade na Studijskome programu za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti i oni koji rade u kakvim drugim državnim institucijama, a predstavljaju se kao borci za crnogorski jezik uprkos žrtvama koje navodno podnose od strane crnogorskih nacionalista, svoju argumentaciju gotovo apsolutno uskladili s argumentacijom nekih prosrpskih partija i intelektualaca s dugim stažom u negiranju crnogorskoga jezika te s poglavarom Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori Amfilohijem Radovićem. Konačno su se, po pitanju novousvojenoga crnogorskog jezičkog standarda, gotovo potpuno međusobno usaglasili. I sve to čak i prije no što je iz štampe izišla Gramatika crnogorskoga jezika. I ove godine su naučni skup *Njegoševi dani* iskoristili za negativnu promociju crnogorske gramatike,

---

⁵⁵ *Nepotrebna radikalizacija*, Pobjeda, Aktualnosti, 30. avgust 2010, str. 2.

⁵⁶ Tatjana Bečanović, *Težina kulturne ikone*, Vijesti, Art, 4. septembar 2010, str. V.

kao što su ga lani iskoristili za negativnu promociju crnogorskoga pravopisa. O tome posebno svjedoči citirana izjava Tatjane Bečanović, koja je izrečena u pozdravnome govoru na tome skupu. Teško bi se zaista mogao naći neki pozdravni govor sličan tome a da je izrečen na kakvoj manifestaciji pod Njegoševim imenom, a pogotovo na kakvome naučnom skupu. Takve izjave naravno i ne zaslužuju komentar. Rajka Glušica svoj je stav o crnogorskome jeziku iznijela na mnogo kulturniji način. Saopćila ga je na skupu *Njegoševi dani*, iznijevši nedostatke novousvojene gramatike. No o tome će referatu više riječi biti tek onda kad bude objavljen u zborniku radova, a ne sumnjamo u to da će ga autorica objaviti iako smo se na skupu uvjerali u to koliko su joj stavovi istiniti, dobronamjerni i naučno potvrđeni.

No nadati se da su to posljednji trzaji jedne propale lingvističke škole koja je nespremno dočekala crnogorsko državno, jezičko i uopšte kulturno osamostaljenje. Umjesto doprinosa razvoju crnogorskoga jezikoslovlja i procesu jezičke standardizacije ta je škola ponudila samo opstrukciju i pogrđne riječi na račun onih što su se potrudili da nešto učine – onoliko koliko su znali, umjeli i mogli u datim okolnostima. Ta lingvistička škola, koja okuplja – kako sami ističu – sve veći broj doktora i magistara, još uvijek nije ponudila nijedan iole ozbiljan naučni rad o crnogorskome standardnom jeziku, a kamoli da se upuštila u kakva dublja jezička istraživanja. Takvim svojim činjenjem ta škola nije zaslužila čak ni da bude ukinuta. Ukinuće je vrlo brzo sopstvenim neradom njezini predstavnici.

I dok ta „škola“ radi to što radi, ministar prosvjete Slavoljub Stijepović najavljuje seminare za nastavnike crnogorskoga jezika kako bi se osposobili za spreman početak naredne školske godine: „U narednom periodu dodatnim edukacijama i seminarima osposobićemo nastavnike da mogu kompetentno i zakonski izvoditi nastavu na crnogorskom jeziku (...).“⁵⁷ Ukoliko

⁵⁷ *Majsku zoru prihvatili, za crnogorski im još rano*, Pobjeda, U fokusu, str. 2.

Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore bude formiralo instituciju koja će umjeti da vodi dobru jezičku politiku, šanse da crnogorski jezik zaživi u praksi, naročito u prosvjetnome sistemu, biće velike – uprkos protivljenjima o kojima je u ovome osvrtu bilo riječi. Nadu da će do toga doći posebno uliva nedavno osnivanje Instituta za crnogorski jezik i književnost od strane Vlade Crne Gore, u kojemu će – kako je najavljeno – biti upošljeni mladi crnogorski kadrovi.⁵⁸ Stvore li se uslovi za dobar rad te institucije uz zapošljavanje stvarnih kadrova – velike su šanse da montenegristika vrlo brzo stane ravnopravno u red ostalih naučnih grana u slavistici. A onda će vrlo brzo biti zaboravljena sva podmetanja i prepreke koje su stajale na putu njezina razvoja.

---

⁵⁸ Srđan Kusovac, *Milenko Perović* (intervju): *Montenegristika dobija naučno-istraživačku valorizaciju. Vlada Crne Gore osnovala Institut za crnogorski jezik i književnost*, Pobjeda, U fokusu, 8. septembar 2010, str. 3.